

Össjö kyrka

Lunds stift

Fasad mot sydväst.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2016-11-14

jais
arkitekter

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

—

Össjö kyrka

Munka Ljungby församling, Bjäre kontrakt, Lunds stift
Össjö socken, Össjö 37:1-husnr 1, Ängelholms kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Össjö ligger en mil öster om Ängelholm, på gränsen mellan odlad slätt och skogsbygd på Hallandsåsen.

I socknen finns ett gravfält från järnåldern som vittnar om bosättning under förhistorisk tid. Äldsta skriftliga belägg för byn är från slutet av 1300-talet. Vid 1100-talet bildades socknarna och flera försågs med stenkyrkor. Under medeltiden kännetecknades slätten av små byar med fem till sju gårdar medan skogsbygden hade en glesare bebyggelse med ofta ensamgårdar. Hallandsåsen saknade vid denna tid skog och rymde mest ljunghedar och mossar. Före reformationen har Herrevadskloster förmodligen haft patronatsrätt över kyrkan och/eller ägt mark i Össjö.

Össjö gård.

Ed fattighuset som också innehållit bank o kommunrum.

Össjö socken har under 400 år helt dominerats av Össjö gård som ägt stora delar av socknen. Gården anlades på 1500-talet under Skillinge gård men friköptes på 1600-talet. Under befolkningsökningen på 1700-1800-talen flyttade många torpare till trakten som gjorde dagsverken på Össjö gård. Åkerarealen utökades när utmarker omvandlades till åker. Den nuvarande huvudbyggnaden på Össjö gård är från 1815 i sengustaviansk stil och är statligt byggnadsminne med gråstensflyglarna från slutet av 1700-talet. Till gården har hört sågverk, tegelbruk, kvarnar och arbetarbostäder. Idag bedrivs främst skogsbruk på gården.

Under laga skiftet på 1830-talet flyttades en del gårdar ut från byn, bland annat klockaregården. 1880 byggdes en skola i Össjö som ombyggd fortfarande fungerar som skola. Även det tidigare fattighuset finns kvar i byn.

1904 byggdes järnvägen som fick byn att expandera. Järnvägen, kallad Pyttebanan, mellan Ängelholm och Klippan användes främst till att frakta sockerbetor. Össjös stationshus finns kvar, men järnvägen lades ner 1953. Samhället utvecklades och förändrades med järnvägen. Affär, post, bank och flera villor byggdes i stationens närhet.

Med jord- och skogsbrukets omvandling försvann flera av torpen, marken planterades med skog och arbetarna flyttade till städerna. Järnvägen förvandlades till landsväg. Omkring millennieskiftet har ett nytt mindre villaområde byggts i Össjö.

Kyrkoanläggningen omges av skogsdungar mot norr och väster. Norr om skogsdungen ligger Össjö herrgård. Väster om kyrkan finns åker och en gård. Öster om kyrkan ligger byn.

Kyrkobyggnaden

Össjö kyrka byggdes ursprungligen som en romansk kyrka under senare delen av 1100-talet med långhus, smalare och lägre kor samt förmodligen en halvrund absid. Kyrkan hade norr- och söderportal och små högt sittande fönster. Under senmedeltiden byggdes ett vapenhus framför södra ingången och kyrkan välvdes med valv. Troligen tillkom även tornet under senmedeltiden. Vid något tillfälle har en sakristia byggts på norrsidan.

I mitten av 1700-talet försågs kyrkan med ny predikstol och ny altarpuppats.

Under 1800-talet ökade befolkningen kraftigt. Össjö hade cirka 1200 invånare vid seklets mitt. Det var kyrkoplikt och många människor skulle få plats i kyrkan. Medeltidskyrkan ansågs mörk och trång.

En genomgripande ombyggnad genomfördes 1864-1866 efter ritningar av murarmästare A.J. Hallberg. Alla ritningar på kyrkor skulle granskas och godkännas av Överintendentsämbetet. J. F. Åbom under Gustav Söderbergs ledning godkände ritningen efter att eventuellt ha ändrat något. Byggmästare Anders Haf fick uppdraget att bygga kyrkan.

Koret, absiden, vapenhuset och sakristian revs. Långhuset förlängdes åt öster och avslutades med ett tresidigt kor. Den romanska sydportalen flyttades till tornets västfasad. Samtliga fönster gjordes stora, rundbågiga med gjutjärnsbågar. Tornets övre del byggdes om. Långhusets tak täcktes med skiffer. Valven i långhuset raserades och byggdes upp lika de i det förlängda långhuset.

Invändigt avskildes sakristia bakom altarskranket. Inredningen målades i ljus

ekimitation. Golvet belades med svarta och gula plattor.

1901 byggdes läktaren om då en ny orgel skaffades. Kyrkan kalkades invändigt och troligen målades då korvalvet i en koboltblå färg med guldstjärnor.

1940 gjordes en invändig renovering efter handlingar av Eiler Græbe då bland annat inredningen målades om från ekådring till grå och rosa. Bänkar togs bort och byggdes om. Förmodligen lades det gula tegelgolvet i mittgången vid denna tid.

1968 byttes skiffertaket till koppertak.

1987 byggdes vapenhuset om och en bänkrad togs bort.

2005 genomfördes en inre restaurering efter handlingar av ItArk/Mikael Forsberg delvis baserad på tidigare arbetshandlingar av Ponnert Arkitekter. Den innebar bland annat insättning av innerfönster, förnyelse av teknik, nytt vattenburet värmesystem, ändrad färgsättning av bänkarna. Koret omgestaltades med nytt altarskrank, knäfall, fundament och altare. Det äldre skranket var angripet av hussvamp och trägnagare. Ett relikskrin hittades vid ombyggnaden och murades in i korväggen. Korvalvet målades koboltblå inspirerat av färgsättningen 1901. Koret fick nytt golv likt det gamla och en ny modern ljuskrona. Textilförvaring ordnades bakom altarskranket. Vapenhuset byggdes om med elcentral och städförråd. Under orgelläktaren togs sex bänkar bort och en läktarunderbyggnad gjordes med glasväggar och plats för sakristia och förrum. Brand- och inbrottslarm installerades. Valvens skvallerhål försågs med tegelrör med reglerbara ventiler. Efter en stöld kläddes ingångsporten med ny koppar.

Exteriör

Kyrkobyggnaden består av ett långhus med en tresidig avslutning i öster och ett torn i väster. Långhusets västra del och nedre delen av tornet innehåller medeltida murverk, övrigt murverk är från ombyggnaden 1864-1866.

Fasad mot nordöst.

Romansk portal.

Torn.

Kyrkan är troligtvis grundlagd på en kallmur av natursten. Murarna är uppförda som

skalmurar av gråsten i långhuset och nedre delen av tornet. Övre delen av tornet, trapphuset, omfattningar runt öppningar och listverk är byggda av tegel. Murarna är spritputsade och vitkalkade medan listverk, dörr- och fönsteröppningar är slätputsade, förutom kyrkans romanska portal. De medeltida murarna har ojämn sockel av varierande höjd och utskjutande grundstenar är delvis synliga. Murarna från 1860-talet har en högre jämnare skråkantad sockel.

Långhuset har en slätputsad tresprångig takgesims.

Tornet har en nedre medeltida del med rektangulär planform och en kvadratisk påbyggnad från 1866. Den undre delen har gavelrösten åt norr och söder, som tillkom 1866, med ljudluckor. Den övre delen har gavelrösten i alla väderstreck som är rikt dekorerade med blinderingar och rundbågsfriser. I alla väderstreck finns rundbågiga, dubbla ljudöppningar med kopparklädda solbänkar.

Kyrkan har två ingångar med huvudingång i väster och prästingång i koret.

Huvudingången omges av kyrkans romanska rundbågiga sydportal som flyttades hit på 1860-talet. Portalen är av sand- eller kalksten men har belagts med en tunn cementputs. Kolonner med tärningskapitel flankerar dörren. Ovan dörren finns en rundbågig tympanonsten dekorerad med huggna trianglar. Den raktäckta pardörren av trä är klädd med kopparplåt och försedd med dekorativa bandgångjärn av smide. Sakristidörren, klädd med ekpanel i fiskbensmönster, sitter i en rundbågig muröppning. Ovan dörren är målat "ÅR 1865". Över årtalet sitter ett runt fönster med flerfärgat glas.

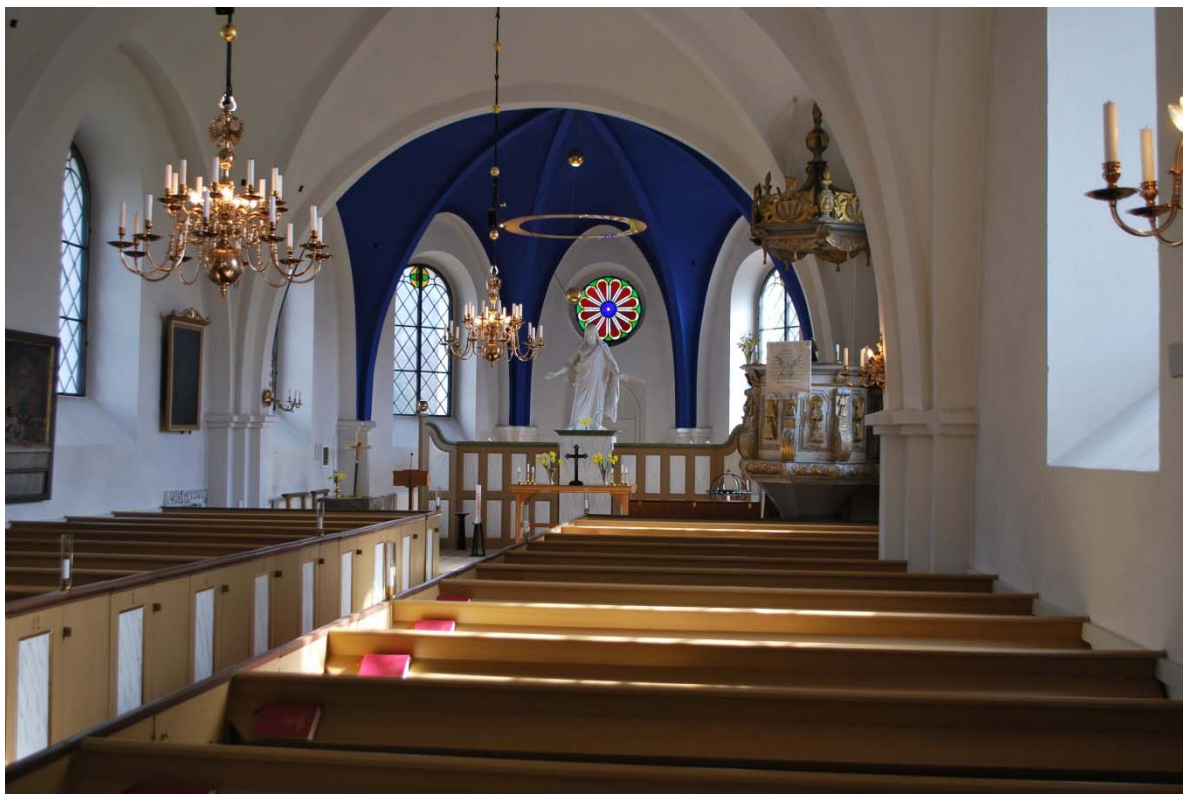
Kyrkans fönsteröppningar är rundbågiga och slätputsade med två språng. De svartmålade gjutjärnsbågarna är indelade med en mittpost och är diagonalt spröjsade. Överst finns en cirkel med en blomma med flerfärgat glas. Sedan 2005 finns innerbågar av svartmålat järn. Solbänkarna är av cement.

Samtliga tak täcks av kopparplåt, lagd som skivtäckning med förskjutna tvärfalsar. Långhuset har sadeltak, koravslutningen har tresidigt brutet tak. Tornets nedre del har pulpettak, mot norr och söder genombrutet av prydnadsgavlar med sadeltak. Därövan finns en åttasidig brant spira. Trapphuset till tornet har pulpettak. Avvattningen är delvis av koppar och delvis utbytt mot brun plåt.

Interiör

Vapenhuset är ett litet rektangulärt rum med låg takhöjd under orgelläktarens bjälklag med vitmålade bjälkar och brädor. Golvet är belagt med gula åttkantiga tegelplattor med mindre svarta hörntärningar. Mot norr är en brädklädd vägg med inbyggnader för elcentral, städförråd och trappa. Övriga väggar är putsade och målade. I vapenhuset finns bokbord och klädhängare. En dubbeldörr av ramverk med fyllningar leder in till kyrkorummet.

Under orgelläktaren finns sedan 2005 sakristia och förrum på ömse sidor om mittgången. Väggarna är uppbyggda av vitmålade regler och blyinfattat glas. Glasväggarna är helt fristående från orgelläktarens pelare och reversibla. På insidan hänger draperier. Golvet är täckt med gula åttkantiga tegelplattor med små svarta hörntärningar. Orgelläktaren vilar på ekådrade kvadratiske pelare med olika utförande. Några har kapital i form av utkragande lister och figursågade konsoler. Den täta läktarbarriären har en tresidig vinkelbruten form och är uppbyggd av ramverk med listverk i över och underkant. Den är målad i ekådring och marmorerade fyllningar. I mitten finns Adolf Fredriks krönte monogram som är förgyllt. Orgelläktaren, med målat brädgolv, nås från vapenhuset. Läktaren är byggd över både vapenhuset i tornet och ut i långhuset. Tornets ribbvalv har en långsmal planform. Putsen är slevdragen så att gråstenarnas form är synlig. Sköldbågarna i norr och söder är spetsbågiga och vilar på tvåspråkiga pilastrar som är synliga i vapenhuset.

Långhuset mot koret

Det ljusa kyrkorummet är enskeppigt och består av långhus och kor. Rummet har fyra travéer, där den östligaste innehåller kor och den västliga orgelläktaren. Långhusets fyrkappiga kryssvalv från 1866 har rektangulära ribbor och vilar på trespråkiga pilastrar med kapital. Gördel- och sköldbågar är rundbågiga. Väggarna och valv är målade. Sex fönster ger ljus i långhuset och fem i koret. Fönstren är försedda med innerfönster med tunn båge av svart smidesjärn.

Slutna bänkar står på ömse sidor om mittgången. Under bänkarna ligger målat brädgolv. Golvet i mittgången är belagt med enbart gula tegelplattor, mittgången är

täckt med en röd gångmatta. Predikstolen står i långhusets sydöstra hörn. På norrväggen hänger delar av en äldre altartavla av Johan Ullberg.

Inbyggnad för sakristia under orgelläktaren.

Långhuset mot orgelläktaren.

Koret ligger ett steg högre än långhuset och golvet är belagt med nytillverkade gula och svarta tegelplattor lika golven i vapenhuset och rummen under orgelläktaren. Korvalvet är sexkappigt och målat koboltblå. Dopfont och ambo står på norrsidan, ljusbärare på södersidan. Lösa stolar och flyttbara knäfall är uppställda längs korväggarna. Altarskranket avdelar koret med textilförvaring bakom skranket. I mitten av skranket står Thorvaldsens Kristusfigur på ett marmorerat fundament. Framför fundamentet står ett fristående altare. Altarordningen är förutom Kristusfiguren från 2005. I koret hänger en ljuskrona från 2005 bestående av en svävande mässingsring och två klot ovanför och nedanför i cirkelns mittlinje.

Under mittgången finns ett gravkor till ätterna Silfwerskjöld och Tornérjelm, tidigare ägare till Össjö gård. Gravkoret var inte tillgängligt vid inventeringen. Kistplåtar från gravkammaren är placerade på långhusmurens vägg.

Tornets övre våningar nås från ett trapphus på tornets södersida. En murad spiraltrappa av gult tegel leder dit upp. Väggarna i trapphuset är putsade och kalkade tegelväggar. Tornets andra våning har brädgolv och kalkade gråstensväggar med brett utstrukna fogar. På andra våningen finns den äldre klockringningsmekaniken. Tredje våningen har brädgolv och väggar dels av gråsten och därovan av tegel från 1860-talets påbyggnad. På tredje våningen står klockstolen av bilat ekvirke med två klockor. Ljudluckor finns i två nivåer. Tornets taklag av furu utgörs av hjärtstock, sparrar, horisontella bjälklag och snedsträvor.

Långhusets vind nås genom liten lucka från andra våningen. Ovankanten av en romansk rundbågig fönsteröppning är synlig på södersidan mellan första och andra valvtravén. Valven är oisolerade. De är ovanligt murade med nedre partier av enstegstegel och övre av halvstenstegel, det vill säga stående och liggande tegel. Taklaget av furu över långhuset består av sparrar, hanband, tassar och stödben och dubbla remstycken.

Inredning och inventarier

Altarbord av ek och diabas ritat av Mikael Forsberg 2005. Altarskivan är tredelad med mittskiva av diabas och sidoskivor av ek. Skivan har fem utskurna kors. Altaret är öppet och skivan vilar på en benställning.

Altaruppsatsen består av en gipskopia av Thorvaldsens Kristusfigur införskaffad vid ombyggnaden 1865. Kristusfiguren vilar på ett murat, putsat och marmorerat fundament från 2005 och omges på sidorna av ett altarskrank med vinklade flyglar från samma år. Altarskranket är uppbyggt av ramverk och fyllningar målat i ljusbrunt och marmorerade fyllningar. Skranket, ritat av Mikael Forsberg, avslutas med en s-form som kröns av mässingklott vilka innehåller högtalare. Tidigare fanns ett blockaltare och ett längre altarskrank med rundbågsfris. Kristusfiguren stod även tidigare på ett murat podium.

Altarringen är från 2005 ritad av Mikael Forsberg. Den består av lösa flyttbara sektioner på hjul. Varje sektion består av två ståndare och en profilerad överliggare av målat trä och en tygklätt knäfall. Sektionerna stod intill korväggarna vid inventeringen.

Koret.

Dopfunten.

Predikstolen.

Dopfunten är troligen av sandsten från senare delen av 1100-talet. Cuppan är fyrkantig med uppåt vidgade sidor och dekorerad med reliefer inom rundbågar på alla sidor. På en sida står Jesus flankerad av Maria från Betanien och Petrus. Jesus har sin vänsterhand på en bok och lyft högerhand. Cuppans hörn är markerade med kolonner med kapitäl i form av djurhuvuden. Dopfunten tillhör "Mörarpsgruppen" med sex besläktade fyrkantiga dekorerade dopfuntar i bland annat Munka Ljungby, Mörarp och Rya. Foten är fyrkantig och avsmalnande neråt. Tidigare har foten varit vänd åt andra hållet, men 1914 rättvändes foten. Under en period stod funten i en trädgård men återfördes till kyrkan.

Predikstolen med baldakin av bemålat trä i barockstil är gjord 1756 av Johan Ullberg från Finja. Trappan är från 1865. Bemålningen är sekundär men dateringen är osäker. Den ursprungliga färgen finns kvar under nuvarande färgsättning. Predikstol och baldakin är rikt skulpterad och målad i vitt och grått med förgyllda detaljer. Korgens sidor delas av hörnpilastrar med voluter, blommor och akantusblad. Korgens sidor är dekorerade med akantusblad. De tidigare textfälten är övermålade. Korgen vilar på en åttasidig fot.

Bänkinredningen tillkom vid ombyggnaden 1865. Den målades om och byggdes om 1940 för att göras bekvämare. Vid restaureringen 2005 återfördes bänkarna till en tidigare färgsättning som man funnit spår av. Marmoreringen är dock ny utan tidigare belägg. Från början fanns 28 rader som successivt har minskats till nuvarande 15 rader. Under bänkarna sitter konvektorer från 2005.

Bänkarna är slutna. Ryggar, dörrar och framskärmar är i ramverk med fyllningar. En profilerad överliggare binder ihop delarna. Bänkarna är ådringsmålade i ljust brunt medan dörrarnas speglar är marmorerade i vitt och grått. Dörrarna har målade nummer.

Orgeln är byggd 1901 av Salomon Molander&Co, Göteborg. Den har tolv stämmor, två manualer och pedal. 1987 restaurerades den, läckage lagades, pipor riktades, bälgar tätades. *Orgelfasaden*, i nyrenässans, är samtida med orgeln. Fasadens övre del är tredelad med synliga pipor. Mittpartiet, som är högre och bredare än sidopartierna, inramas av en rundbåge och kröns av en gavel. Fälten är dekorerade med en tandsnittsfris och hörnen markeras med bladdekorerade ornament. Fasaden är målad i ljusbrunt, mörkare ekådring och förgyllda ornament. Spelbordet är vänt mot långhuset.

Kyrkklockorna hänger i klockstolen i tornet. *Storklockan* är gjuten 1769 av Magnus Bergsthett i Karlskrona. *Lillklockans* inskription är mycket svårtydd men har tolkats som att den är gjuten 1506.

Övrigt

Altaruppsatsen, från 1751 av trä, är tillverkad av Johan Ullberg, Finja. Altartavlan föreställer nattvarden och är utförd i relief. Den hänger på långhusets norrvägg och har varit flankerad av skulpturer av Tron och Hoppet, som idag står på orgelläktaren och en mycket skadad Kristusfigur.

Relikskrin. 2005 hittades ett skrin i fundamentet till Kristusstatyn. Zinkskrinet innehöll mynt, pergamentsrulle, tygstycke med benfragment och en liten blyask med en pappersremsa. Pappersremsan bar en latinsk inskription översatt "Reliker av de

elvatusen jungfruarna” och dateras till 1300-talet. Legenden om jungfruarna är knuten till kulten av helgonet Sankta Ursula från Köln. Blyasken med pappret och benresterna är medeltida medan övrigt är från 1800-talet. Zinkasken förvaras i kormuren.

Ljuskrona av mässing från 2005 av Hans Wihlborg.

Kyrkogården

Den äldsta delen av kyrkogården är närmast kyrkan. 1844 byggdes en kallmurad stödmur runt kyrkogården som ersatte en tidigare förfallen putsad mur.

1958 utvidgades kyrkogården åt väster, på den plats där gamla prästgården, som brann 1875, legat. Ritningen till utvidgningen gjordes av Eiler Græbe. En urnlund anlades 1981 och en askgravlund 2012 på gamla kyrkogården. En minneslund invigdes 2001 väster om nya kyrkogården.

Gamla kyrkogården

Gamla kyrkogården omges av kallmurade gråstensmurar i norr, söder och öster.

Kyrkogården ligger högre än omgivningen och murarna är stödmurar. En trädkrans av hamlade oxlar, friväxande lindar och kastanjer omger kyrkogården. Kyrkan ligger på en höjd och kyrkogården sluttar framförallt mot norr till parkeringen. Kyrkan omges av singel förutom framför huvudingången som är belagd med gatsten. Gångarna är av singel. Många av gravstenarna står i gräs, några har stenram, enstaka har buxbomsinramning eller smidesstaket. Ett flertal högresta stenar står på gamla kyrkogården. Merparten av titlarna är lantbrukare. Utrikeskorrespondent Arne Thorén ligger begravd på kyrkogården. Öster om kyrkan finns gravarna för ägarna till Össjö gård. Gravplatsen omges av ett smidesräcke och marken är täckt av kalksten. Längst i öster är anlagt urnlund och askgravlund, den senare utmärkt med en stenpelare med metallbrickor och en ljusbärare. Ett flertal vintergröna växter finns på kyrkogården.

Nya kyrkogården

Utvidgningen i väster omges av bokhäckar. Mellan äldre kyrkogården och utvidgningen i väster växer stora lindar. Nya kyrkogården är anlagd med långa raka klippta rygghäckar av tuja längs vilka buxbomsinramade gravplatser med singel är placerade. Utanför bokhäcken ligger minneslundan med utsikt mot en skogsdunge och backe.

Byggnader på kyrkogården

På den utvidgade kyrkogården i väster finns ett bårhus/personalhus från 1958, ritat av Eiler Græbe. Personalhuset har senare förlängts. Byggnaden har vitputsade murar och sadeltak belagt med rött tegel. Byggnaderna är sammanbyggda, men förskjutna i fasadliv. Utanför kyrkogården västerut ligger två byggnader med plats för redskap och

maskiner till vaktmästarna. Fasaden är klädd med röd träpanel, sadeltaket är täckt med rött tegel. Skärmtak för soptunnor och redskap är byggda på kyrkogården.

Kulturhistorisk karaktärisering

Össjö ligger vackert i ett kuperat kulturlandskap mellan skog och slätt. Össjö herrgård som påverkat socknen i hög grad ligger norr om kyrkan.

Kyrkan ligger högt på en sluttning, omgiven av fält, dungar och i öster byn. Kyrkans omgärdning av gråstensmurar och trädkrans är viktiga och karaktärsskapande. På gamla kyrkogården står de flesta äldre stenarna direkt i gräs i oregelbundet mönster enligt äldre tradition. Nya inslag som askgravlund och urnlund är anlagda i utkanten på gamla kyrkogården som alltså har en blandning av gammalt och nytt. En större gravplats för Össjö gårds ägare visar på godsets betydelse för bygden. Den utvidgade delen i väster karaktäriseras av långa rygghäckar med gravar täckta med singel och omgärdade med buxbom. De olika tidsperioderna är tydligt avläsbara.

Össjö kyrka har medeltida ursprung men är så kraftigt ombyggd på 1860-talet av Hallberg att den har karaktär av nybyggnad. Byggmästare A J Hallberg har ritat sex kyrkor i Skåne. Murarna i nedre delen av tornet är senmedeltida och långhusmurarna längst i väster är tidigmedeltida. En romansk fönsteröppning är synlig på vinden. Den romanska sydportalen som är flyttad till huvudingången i tornet visar på medeltida stenhuggares kunskap. Tyvärr är den putsad med ett tunt lager cementputs. Sockelns olika utformning och portalen är de ställen besökarna kan utläsa kyrkans medeltid, därför är portalen av stor betydelse.

Kyrkan består idag av ett långhus med tresidig koravslutning i öster och torn med spira i väster. Fönstren är rundbågiga gjutjärnsfönster. Tornet är dekorerat med rundbågiga blinderingar. Kyrkan är byggd i blandstil där planform, proportioner och fönstersättning är nyklassicistisk medan dekorationerna på tornet är nyromanska i en allmän rundbågestil. Kyrkan är en produkt av den stora befolkningsökningen under 1800-talet. 1860-talet var kulmen för tillbyggnader och nybyggnader av kyrkor i Skåne.

På 1850-talet infördes åskledare och därmed tilläts åter tornspiror och ett flertal kyrkor försågs med spira.

Det ljusa kyrkorummet med murade kryssvalv har fokus mot det blåmålade korvalvet med Thorvaldsens Kristusfigur och den moderna svävande mässingslampan. Interiört

karaktäriseras kyrkan dels av 1860-talets ombyggnad och dels av ombyggnaden 2005 då koret helt omgestaltades, orgelläktaren underbyggdes och färgsättningen ändrades. Färgsättningen är väl sammanhållen med gemensam färg på orgelläktare, orgel, bänkar och altarskrank. Läktarunderbyggnaden är smäcker men inte ljud och insynsskyddad. Färgvalet med vita regler är främmande. Det gula och svarta tegelgolvet som delvis är från 1866 är tidstypiskt och värdefullt. I många kyrkor har det ersatts.

Det koboltblå korvalvet är en återgång till en tidigare färgsättning från början av 1900-talet och ett välkommet inslag i den annars vitmålade kyrkan. Blå korvalv som symboliserar himlen förekom ibland vid förra sekelskiftet och finns till exempel även i kyrkorna i Löddeköpinge och Södervidinge. Långhuset är täckt av vita kryssribbvalv från 1860-talet.

Korets inredning är ny förutom Thorvaldsens Kristuskopia. Originalen har masskopierats och kopiorna var vanliga i kyrkor under 1800-talet, de flesta är dock numera borttagna. Det nya altarbordet ger flexibilitet och prästen kan vara vänd mot församlingen.

Från 1700-talet finns bevarat predikstol med baldakin och delar av en äldre altartavla, vilka är gjorda av bildhuggare Johan Ullberg i lantlig barockstil. Predikstolen är ommålad. Ullberg, med en stor produktion i ett 40-tal kyrkor specialiserade sig på altartavlor med nattvarden som motiv, med figurerna förenklade och koncentrerade. Flera altartavlor av Ullberg av Össjös typ finns bevarade i kyrkor. Han har ofta värderats som naivistisk men senare uppvärderats som typisk produkt av sin tids barockstil.

Relikgömmen som hittades 2005 har historiskt värde. De flesta relikgömmor rensades ut vid reformationen. Inskriptionen på pappersrullen dateras till 1300-talet. Blyasken har likheter med fynd i Tryde, Jonstorp och Vä. I närbelägna Tåstarp har ett relikskrin hittats som dock var tomt.

Den fyrkantiga dopfunten från 1100-talet med detaljerade reliefer är både konstnärligt och historiskt mycket värdefull. Dopfunten i närbelägna Munka Ljungby tillhör samma grupp men är inte lika detaljrikt utformad som i Össjö. Dopfontarna tros ha samband med Herrevadskloster.

Orglar tillverkade av Molander anses ha hög klanglig och hantverksmässig kvalitet.

Rekommendationer

- Kyrkogårdens stenmurar och trädkrans bör värnas liksom kyrkogårdens oregelbundna karaktär.

- Kyrkans medeltida murverk och romanska portal bör värnas, eventuellt ta bort cementputsens på portalen.
- Den romanska dopfunten med detaljerade reliefer bör värnas.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Skillinge/Össjö med omgivning är utpekad som en särskilt värdefull kulturmiljö av Länsstyrelsen. Anläggningen ligger inom fornlämning Össjö 95:1 vilken är bytomt enligt lantmäterikarta från 1831.

Källor och litteratur

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg & Ingrid Sjöström, RAÄ, 2015

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Underhållsplan för Össjö kyrka 2006-12-15, Ponnert Arkitekter AB

Össjö Kyrka, Stig Wardestam 2010

Ängelholms kommun, Bebyggelse och miljö etapp IV, 1982 Kulturnämnden Ängelholm

Ängelholm från A till Ö, Hembygdsboken 2000, Ängelholmsbygdens lokalhistoriska förening

Skånes medeltida dopfuntar, Lars Tynell, 1913,

http://www.regionmuseet.se/rapporter_pdf/2005/R2005-110.pdf

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/angelholm/Pages/Skillinge-Ossjo.aspx>

Samtal med Stig Wardestam och kyrkvaktmästare Henrik Nilsson 2016-03-29

Övriga uppgifter

Denna rapport om Össjö kyrka, Bjäre kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA, (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember, (granskare) Arkitekt SAR/MSA, Cert. sakkunnig avseende kulturvården

JAIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2016-03-29

Färdigställd rapport: 2016-11-14

Össjö kyrka - byggnadsbeskrivning

Stomme:	Murverk – Natursten Murverk – Tegel (i omfattningar, listverk och tornets övre del) Murverk – Medeltida (endast i delar av långhuset och tornets nedre del)
Fasadmaterial:	Puts, sprit Puts, slät
Fasadkulör:	Vit
Takform:	Sadeltak – Med dubbla fall Spira Pulpettak (trapphuset)
Taktäckningsmaterial:	Plåt-koppar-skivtäckning-förskjutna falsar
Byggnadsdel:	Torn-väster Långhus Kor-öster-fullbrett-polygonalt Trapphus-söder